

közepén sem voltak már föllelhetők, mint ezt Kénosi hallgatása felőlük elég meggyőzőn bizonyítja.

Még csak azt jegyzem meg, hogy az itt bibliografiai tekintetben értékesített Mélius-gyűjtemény már a múlt században birtokában volt az unitárius főiskolai könyvtárnak, hová a székelyföldi Városhalváról került. Járt kezén Kénosinak, Uzoninak, Aranyos-Rákosi Székely Sándornak, Simén Domokosnak s legutóbb Szabó Károlynak. S mégis könyvészeti és irodalomtörténeti nagy értékét csak a legújabb időben, alig egy pár éve, sikerült e sorok írójának fölismereni.

A BUDAI MUFTI KÖNYVTÁRA

AZ 1684. ÉS 1686. ÉVEKBEN.

THALY KÁLMÁNTÓL.

A tudós és minden kulturális mozzanat iránt élénken érdeklődő *gróf Marsigli Lajos Ferdinánd* hadmérnök- és tüzértábornoknak, a Korvina budavári maradványai gondos megmentőjének szülővárosában Bolognában, az egyetemi könyvtárban őrzött nagyszerű és nagyértékű, de kellőleg még ki nem aknázott irodalmi hagyatékában egyebek közt Buda nevezetességeinek 1684 és 1686-iki igen érdekes leírásaira akadunk a mindent pontosan megfigyelni szokott olasz tudós katona tollából. Marsigli fürkésző szelleme nem hagy semmit, amihez hozzáférhet, érintetlenül. Ekképen tőle, — és egyedül tőle — értesülünk, hogy a török uralom alatti Buda várában a világhírű Korvinán kívül még egy másik nevezetes, nagy könyvtár is létezett, és pedig első sorban *keleti könyvtár*, a főmecset tudós muftijáé.

Budavára faragott kövekből és faragott kőoszlopokkal igen diszesen, sőt »nagyszerűen« épült török főmecsetje a vár főterén, — akkor »Musztafa pasa piaczá-«nak nevezték, — állott és »*bujuk giami Musztafa bassa ciarsusindé*«-nek hivatott. »Questo é il piu gran tempio; resto intiero, (vagyis az ostrom után is épségben maradt), nella piazza detta di Mustaffa Bassa,« írja róla Marsigli tábornok 1686 szeptember havában. (Marsigli-kéziratok, 57. kódex, 400. l.) Ehhez a mecsethez vala hozzáépítve a számos bennlakó tanulónak szobákkal is szolgált török főiskolának,

medreszé-nek, s úgy a bizonyára e tanulók oktatására is használt főpapi könyvtárnak nagy, ékes kő-épülete. A könyvkincsekkel együtt ezen épületek is szerencsésen megmaradtak az ostrom rombolásai közepett és a bevett várat irgalmatlanul dúló győztes Landsknechteknek sem engedte elhamvasztani a könyveket Marsigli.

Sőt a tudós tábornok a bibliopol szenvedélyével készült bő leírását is adja a 81. kódex 103—109. lapjain, ezen eddigelé még sehol nem ismertetett, meg sem említett hazai nevezetes, érdekes könyvtárnak, már előbbről, az első ostrom évéből, »Vienna, 14. Maggio 1684.« kelet alatt, aláírva: »*Luigi Ferdinando Conte Marsigli m. p.*«

Az ismertetés — mint az idézett lapszámok is mutatják — annyira terjedelmes, hogy mi a múlt május hó elején, pár napi bolognai időzésünk alatt le nem másolhattuk, csak tájékoztató jegyzeteket tettünk róla, melyek szerint e gazdag könyvtár szakok szerint rendezve is volt és a következő tudományzakokra oszlott: 1) *Theologia*. 2) *Medicina*. 3) *Rhetorica*. 4) *Poesia*. 5) *Musica*. 6) *Astronomia*. 7) *Geographia* és 8) *Architectura*.

Látni való ebből, hogy az épen nem holmi közönséges theologiai medresze-könyvtár, hanem a világi tudományok különböző ágaira, az orvostanra, csillagászatra, földrajzra, építészetre, szónoklatra, költészetre, sőt még a zenetermékekre is kiterjedő nagy könyv- s kézirat-gyűjtemény vala. És hogy nem csupán keleti, arabs, persa, török stb. írók munkáit, hanem a görög klaszikusokat és nyugati írók hiresebb műveit is magában foglalá: bizonyosságul szolgálnak többek közt *Aristoteles* bölcsészeti és *Galenus* orvosi munkái, melyekről Marsigli nyilván említi, hogy ott megvoltak. A tudós olasz, ki a könyvtárt már ekkor ismerte, általában kiemeli annak gazdagságát, s kivált a *geografiai művek* sokaságát és ritka jeles voltát dicséri, hogy azok a kelet, különösen Kis-Ázsia, Syria, Egyptom, Aethiopia stb. megismerésére rendkívül fontosak. *Lehettek e könyvtárban a Korvinából ide került darabok is.*

A leírás Marsigli kezével rávezetett e czimet viseli: »*Indice della maggior parte della Biblioteca di (kitörült név) Effendi Mufti di Buda.*«

A 7 sűrű oldalt betöltő nagybecsű indexet a Magyar Nemzeti Múzeum, főntebbi jelzésem után, lemásoltathatná. Bolognában

ügyes, gyakorlott másolók találhatók a könyvtárak körül, kivált olasz szövegre.

Megemlítjük még, hogy ugyanitt a 85. számú, F. 121 jelzésű Marsigli-kódexben foglaltatik a Korvinára vonatkozó: »*Catalogus Librorum in Arce Budensi repertorum, Anni 1686.*« sűrűn teleírt hat ívrétű levél latin nyelven. A végén az összeírató császári biztos alájegyzése: »*Coram me Franc. Henr. a Resigh. Bedi, Caesareo Commissario, 114 Codices manuscripti.*« És: »*Copiata come dice, nell' Originale.*« Ez Marsigli jegyzete, aki egy kardinálisnak írott levelében panaszodik, hogy e megmentett kódexeket tőle Budán elvették és Bécsbe vitték. Továbbá ugyancsak e 85-ik kötetben van a budai Korvinára vonatkozó egy másik nagybecsű s terjedelmes irat, a tudós mérnök-kari tábornoknak sajátkezű fogalmazata: »*Discorso intorno alla Libreria famosa di Buda, da traduirsi in Latino.*« 12 ívrétű levél tele írva, Marsigli kezével.

Úgy tudjuk, a M. Tud. Akadémia már mind a kettőt lemásoltatta s kiadatta. Mi tehát itt csak megemlíteni kívántuk.

Gr. Marsigli Lajos Ferdinánd tábornok, szenvedélyes könyvgyűjtő lévén, levelezései közt gyakran fordulnak elő a későbbi években, — mikor pl. breisachi várparancsnok vala, — németországi, ú. m. nürnbergi, frankfurti, augsburgi, boroszlai, lipcsei, berlini stb. könyvkereskedők levelei, a neki megvételre felajánlott, vagy megbízásából felkutatott régi és modern könyvkiadványok jegyzékeivel, melyek leginkább természettudományiak, természetrajziak, matematikai, geometriai, astronomiai, botanikai, mineralogiai, chemiai és orvostani tartalmúak, azonban vannak egyebek is. Egy bennünket érdeklőt, a Marsiglinak 1703 február 23-ikán Breisachba küldött ilyen, ha jól emlékszünk, *Müller* nevű könyvárústól írt levélmellékletéből kijegyeztünk, mint kuriózumot. A megvételre felajánlt botanikai könyvek jegyzékében előfordúl:

1. »*Camerarii Hortus Medicus, cum Thalij Sylva Hercynyiae.*«

Ha ki minket ezen utóbbi könyvre reávezetne, igen szívesen vennők.